

Esitetään Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi auditoriumissa XIII perjantaina 21.tammikuuta klo 12.

Kanerva, Jari

Helsingin yliopisto, Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, kansatiede

ALPPIHIIHDON ALKUTAIVAL – PUJOTTELU- JA TUNTURIHIIHTO SUOMESSA 1920-LUVULTA 1960-LUVULLE

Väitöskirjan tutkimuskohteena on suomalainen hiihtokulttuuri ja erityisesti alppihiihto ja siihen liittyvät ilmiöt kansatieteen näkökulmasta. Tutkimustehtävänä on selvittää miten, mitä reittejä, milloin ja miksi alppihiihto tuli Suomeen. Mitä muita ilmiöitä se synnytti? Tehtävä liittyy oleellisesti modernin urheilukulttuurin leviämisen kartoittamiseen. Taustalla on urheilukulttuurin muutos, kun hiihtourheilussa siirryttiin tasamaahiihdosta murtomaahiihtoon 1900-luvun alkuvuosikymmeninä ja uusien hiihtotekniikoiden ja välineiden myötä laji monipuolistui ja sai uusia muotoja. Tutkimuksen aikajänne alkaa 1800-luvun lopusta ja ylittää aina 1900-luvun puoliväliin. Alueellisesti painopiste on Suomessa. Urheilun ja liikunnan tutkimuksessa keskeiset elementit ovat ihmiset ja heidän toimintansa kautta syntyneet yhteisöt. Etenkin järjestöt nostavat itsensä liikuntakulttuurin vaikuttajiksi vaikka taustalla toimivatkin aktiiviset yksilöt. Tutkimuksen keskeisen lähdeaineiston muodostavat järjestöjen alkuperäiset arkistolähteet, sanomalehdet, urheilulehdet ja järjestöjen jäsenille suunnatut lehdet ja julkaisut. Oman kokonaisuutensa muodostavat alppihiihtoon liittyvät valokuvat ja elokuvat.

Suomessa hiihdettiin kilpaa ensimmäisen kerran 1800-luvun lopussa, silloin kilpailtiin tasamaalla tai merenjäällä. Murtomaahiihdon varsinainen läpimurto tapahtui Suomessa 1920-luvulla, jolloin myös hiihto-oppaissa kerrottiin nykyaikaisesta hiihtotekniikasta. Suomen Naisten liikuntakasvatusliiton (SNLL) 1920-luvun lopussa kehittämä naisten pedagoginen hiihdonopetus poikkesi melkoisesti totutusta. Suomalaisen tasamaatradition hylkääminen ja mallien hakeminen ulkomailta synnyttivät ristiriitoja urheilujohtajien ja naisvoimisteluliikkeen johtohahmojen välillä. Kun SVUL:n hiihtojaoston lähtökohtana oli hakea ratkaisuja perinteestä, niin voimistelijanaiset hakivat ennakkoluulottomasti vaikutteita ulkomailta.

Talvinen Lapin matkailu Suomessa käynnistyi SNLL:n aloitteesta kevättalvella 1933. Tarmokas yhteistyö Suomen Matkailijayhdistyksen, Valtion Rautateiden ja urheilujärjestöjen kesken synnytti suoranaisten matkailuboomin, jonka kruununa oli Pallastunturin tunturihotellin vihkiminen käyttöön talvella 1938. Talvimatkailun seurauksena syntyi Ruotsin esimerkin mukainen tunturihiihto, joka oli vastine keskieurooppalaiselle alppihiihdolle.

Suomalaisen alppihiihdon pioneeriaika sijoittui 1930-luvulle. Kanadassa pujotteluun tutustunut hiihtäjä Erkki Penttilä ja olympiavoimistelija Martti Uosikkinen tekivät työtä lajin puolesta puhumalla, kirjoittamalla ja neuvomalla. Vaikka Suomen hiihtopiirit ja Suomen Hiihtoliiton päättäjät eivät olleet valmiita hyväksymään uusia lajeja ohjelmaan, uskoivat Penttilä ja Uosikkinen asiaansa ja saivat vähitellen äänensä kuuluviin.

Suomalaiset hiihtokeskukset syntyivät aluksi murtomaahiihdon kilpailupaikkakunnille. Bad Grankullan kylpylän rinteiden rakentamisen, ensimmäisten pujottelukisojen ja tunturihiihdon innoittamana kartoitettiin paikkoja joissa voitiin harjoitella käännostekniikkaa. Aluksi kurssilaisille

kelpasivat luonnon muovaamat rinteet, mutta 1930-luvun lopussa raivattiin rinteitä kilpailu- ja laskettelukäyttöön. Vasta rinteiden raivaaminen, hiihtohissien rakentaminen ja alppihihtokilpailujen organisoituminen synnytti eroja tunturihiihdon ja alppihihdon välille. Tunturihiihto muuttui Suomessa toisen maailmansodan jälkeen retkihihdoksi, jossa merkityillä latureiteillä hiihtäminen korostui. Murtomaahiihdon ja alppihihdon tiet erosivat lopullisesti toisen maailmansodan jälkeen. Alppihihdosta oli muotoutunut oma lajinsa, jossa toiminta keskittyi pujottelurinteisiin. Se oli 1940—1950-luvuilla lähes yksinomaan kilpaurheilua. Välineet kehittyivät nopeasti, jolloin alppihihtosuksia, -siteitä ja -monoja ei voinut käyttää kuin mäkien laskemiseen.

Asiasanat: kansatiede, hiihtokulttuuri, alppihihto, laskettelu, hiihtokeskukset